

॥ ३७ ॥ ३८ ॥ इतिशांतिप० रा० नै० आरभा० द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥७॥ नबाह्यमिति अहंकारममकारौत्यक्तव्यावित्युक्तं तत्राद्यत्यागे सर्वव्यवहारोच्छेदः स्यादिति मकारएवत्याज्यइत्येतदर्थमध्याययआरभ्यते तत्रद्रव्यंममकारास्पदं द्विविधं बाह्यं व्यावहारिकं शारीरं शरीरेभवं मनः कल्पितं च यथोक्तं घटौ मृन्मयधीमयाविति तथाच श्रुतिर्विदुषो विदेहकैवल्यकाले बाह्यद्रव्यस्य स्वकारणे लयं दर्शयति गताः कलाः पंचदश प्रतिष्ठा इति कलाः प्राणमनः प्रभृतयः प्रतिष्ठाः उपादानकारणानि प्रतिगताः तथा इमाः शोढसकलाः पुरुषप्राप्त्या संयतीति मनः कल्पितानां कलानां पुरुषे लयं दर्शयति अतः शारीरमेव द्रव्यबंधनमूलं न बाह्यमिति बाह्यत्यागोव्यर्थः शारीरद्रव्यत्यागेपि मनश्चांचल्याप्युनरुपादाने सिद्धिर्न भवतीति न वेत्यनेन उक्तं तेन दृढत्यागएव सिद्धिर्कदित्युक्तं अक्षरयोजनास्पष्टा ॥ १॥ २॥ ३॥ ममेति स्वीकारः

निहत्य शत्रूंस्तरसासमृद्धान् शक्रो यथा दैत्यबलानि संख्ये ॥ कः पार्थशोचेन्निरतः स्वधर्मपूर्वैः स्मृते पार्थिवशिष्टजुष्टे ॥ ३७ ॥ क्षात्रेण धर्मेण पराक्रमेण जित्वा महीं मंत्रविद्भ्यः प्रदाय ॥ नाकस्य पृष्ठे सिनरेन्द्रगंतानशोचितव्यं भवताद्यपार्थ ॥ ३८ ॥ इति श्रीमहाभारते शांतिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि नकुलवाक्ये द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥७॥ सहदेव उवाच न बाह्यं द्रव्यमुत्सृज्य सिद्धिर्भवति भारत ॥ शारीरं द्रव्यमुत्सृज्य सिद्धिर्भवतिवानवा ॥ १ ॥ बाह्यद्रव्यविमुक्तस्य शारीरेष्वनुगृह्यतः ॥ यो धर्मो यत्सुखं वास्याद्विषतां तत्तथास्तुनः ॥ २ ॥ शारीरं द्रव्यमुत्सृज्य पृथिवीमनुशासतः ॥ यो धर्मो यत्सुखं वास्यात्सुहृदां तत्तथास्तुनः ॥ ३ ॥ द्वाक्षरस्तु भवेन्मृत्युरुक्षरं ब्रह्मशाश्वतं ॥ ममेति च भवेन्मृत्युर्न ममेति च शाश्वतं ॥ ४ ॥ ब्रह्म मृत्युततो राजन्नात्मन्येव माश्रितौ ॥ अहंस्वमानौ भूतानि यो धेयेताम संशयं ॥ ५ ॥ अविनाशो यस्य स त्वस्य नियतो यदि भारत ॥ हत्वा शरीरं भूतानां न हि सा प्रतिपत्स्यते ॥ ६ ॥ अथापि च स होत्यन्तिः स त्वस्य प्रलयस्तथा ॥ नष्टे शरीरे नष्टं स्याद्दृथा च स्यात् क्रियापथः ॥ ७ ॥ तस्मादेकांतमुत्सृज्य पूर्वैः पूर्वतरैश्च यः ॥ पंथानिषेवितः स द्विः स निषेव्यो विजा नता ॥ ८ ॥ लब्ध्वापि पृथिवीं कृत्स्नां सहस्रावरजंगमां ॥ न भुङ्क्ते यो नृपः सम्यङ् निष्फलं तस्य जीवितं ॥ ९ ॥ अथवा वसतो राजन् वने वन्येन जीवतः ॥ द्रव्येषु यस्य ममता मृत्योरास्ये स वर्तते ॥ १० ॥

नममेति परित्यागश्च नैतौ मृत्युशाश्वतौ संसारमोक्षयोर्मूले इत्यर्थः ॥ ४ ॥ अत्मनि बुद्धौ भूतानि शास्त्रकर्तृन् तथा च केचित्कर्तात्मानित्यदतिकेचिदित्येति ॥ ५ ॥ तत्राद्ये दोषाभावमाह अविनाश इति ॥ ६ ॥ स त्वस्य कर्तृत्वधर्मेव त्यागुद्धेः ॥ ७ ॥ द्वितीयेकतहानादि दोष इत्याह तस्मादिति यस्मात्कर्तुरनारोमोक्षाभावो नाशे देहात्मवादप्रसंगस्तस्मादेकांतं अन्यतरं निश्चयं त्यक्त्वा प्राचांपंध्यास्तन्मिथ्यात्वपक्ष एवावर्तव्यः तेन कल्पितस्य शारीरद्रव्यस्य स्वात्मस्येव त्यागो युज्यत इत्याशयेन बाह तस्मादिति ॥ ८ ॥ निष्फलं बाह्यद्रव्यत्यागं कृत्वांतरद्रव्यत्यागमकुर्वन् मूढ एवेत्याह द्वाभ्यां लब्ध्वापीति ॥ ९ ॥ १० ॥